

Dr. sc. Edina Vejo
Dr. sc. Elma Begagić
Dr. sc. Aida Rizvanović

OTKLON OD METODOLOŠKOG FUNDAMENTALIZMA

Sažetak

Vrsta znanja koju producira neka znanost, uveliko je povezana s njenom spoznajnom orijentiranošću. Polazimo od pretpostavke da je u društvenim znanostima prenaplašen značaj kvantificiranja, posebno kroz statistički metod. Događa se da teorijsko interpretacijska relevantnost istraživačkih uvida bude ignorirana diktatom statističkih pokazatelja. Pored analitičke/kvantitativne temeljne pozicije u društvenim znanostima, postoji i druga temeljna pozicija, hermeneutička. Iz nje se projicira kvalitativna istraživačka metodologija koja standardiziranim i fleksibilnim pristupom nastoji prodrijeti u latentnu strukturu, dinamiku i akceptirati individualne i komunitarne fenomene. Cilj je propitati domete i limite kvantitativne i kvalitativne istraživačke metodologije, njihovo interaktivno potencijalno konvergiranje, te (ne)dostatnost teorijskosadržajne /interpretativne kapacitiranosti u pristupu istraživanjima.

Ključne riječi: *metodološki fundamentalizam, kvantitativna istraživanja, kvalitativna istraživanja, hermeneutika, suvremene teorijske pozicije u društvenim znanostima/Pedagogiji, dekonstruktivističko mišljenje islama.*

Uvod

Tekst diskutira osjetljivost prema metodološkom fundamentalizmu, nečemu poput diktata metode nad puninom i mogućnošću spoznajne pozicije, što naročito dolazi do izražaja kroz banaliziranje kvantitativnog istraživačkog pristupa u društvenim znanostima. Opisana je komparativna relacija između kvantitativnog i kvalitativnog istraživačkog pristupa. Kroz primjere, suvremenog istraživanja konstrukta identiteta i suvremene uvide u Arkounovo dekonstruktivističko mišljenje islama, naznačena je pogubnost insistiranja na metodološkom fundamentalizmu. Kao orijentir u oblikovanju primjerenijih spoznajnih pozicija pažnja je skrenuta ka hermeneutici koja respektira puninu istraživačkih sadržaja, svjesnošću da je život zamašniji i složeniji od svakog pokušaja njegovog razumijevanja, istovremeno time hermeneutika vraća nadu u smislenost ljudskog djelovanja, pa i u domeni znanstvenoistraživačkog.

Komparacija istraživačkih paradigmi

Kvantitativna i kvalitativna istraživačka metodologija mogu se upoređivati prema ciljevima, istraživačkom uzorku, načinu obrade prikupljenih podataka i pristupu generaliziranju rezultata. U kvantitativnoj istraživačkoj metodologiji ciljevi su provjeriti unaprijed postavljene hipoteze koje se ne mijenjaju tokom istraživanja i uočiti uzročne veze (eksperimentalni istraživački nacrt) i povezanosti među varijablama. U kvalitativnoj istraživačkoj metodologiji cilj je prikupiti nove spoznaje bez unaprijed postavljenih hipoteza (hipoteze se pojavljuju uporedo s prikupljanjem podataka te se pod njihovim utjecajem mijenjaju), te opisati i objasniti iskustva, događaje i fenomene. Istraživački uzorak u

kvantitativnom istraživanju je uobičajeno veliki uzorak, pri čemu se kriterij reprezentativnosti izvlači iz svojstava populacije. U kvalitativnom istraživanju, mali broj je sudionika i ne teži se reprezentativnosti u smislu bilo kakvog općeg tipologiziranja. Obrada prikupljenih podataka u kvantitativnom istraživanju vrši se statističkom analizom, uočavajući statističke prosječne vrijednosti. U kvalitativnim istraživanjima analiziraju se između ostalog tekstovi, narativi, intervjui, slike, video materijali i filmovi, a u svrhu uočavanja latentnih struktura i dinamike unutar fenomena. Generaliziranje rezultata u kvantitativnom istraživanju pretendira ka općoj populaciji i utvrđivanju općevažećih zakonitosti. U kvalitativnom istraživanju nije tendencija ka generaliziranju rezultata za opću populaciju, naprotiv, rezultati se odnose na odabrani uzorak. „Razvoj kvalitativnih metoda bio je u početku često obilježen kritikom prema kvantitativnim metodama i istraživačkim strategijama.“ (Kohl, 1978, prema Flick, 2009: 39) Halmi (2003: 47) govori o početnom periodu odnosa između ove dvije istraživačke metodologije kao o 'sporu oko metoda' ili 'paradigmatskoj debati'. „Među istraživačima ne postoji konsenzus o jedinstvenoj primjeni metoda istraživanja. Ortodoksni metodolozi smatraju da su kvantitativne metode mnogo respektabilnije za objašnjenje stvarnosti, dok mlađa generacija istraživača sve više zastupa upotrebu kvalitativnog pristupa. (...) Kvantitativna paradigma posmatra socijalnu stvarnost „kao na pravilima uređenu i vođenu stvarnost koja može u potpunosti biti spoznata i egzaktno izmjerena. Jedinice analize su zamišljene kao instrumentalna refleksija determinističkih struktura, koje rukovode ljudskim akcijama“ (Halmi, 2003: 47). Nacrti u kvantitativnim istraživanjima su strogo verifikacijski orijentirani, deduktivni i završavaju općim generalizacijama. Kvalitativna paradigma posmatra socijalnu stvarnost „kao kompleksni i dinamični entitet koji se sastoji od mnogostrukih značenja i perspektiva što snažno utječe na socijalni kontekst i interakcije među sudionicima“. (Halmi, 2003: 48) Kvalitativni nacrti istraživanja usmjereni su na razumijevanje osjetljivih interakcija i interpretacija socijalnih procesa iz perspektive subjekta istraživanja. U istraživačkom smislu i aktualnom trenutku više se ne promišlja o odnosu između ove dvije metodološke paradigme terminima konfrontiranja, nego izvjesnog suvislog praktičnog konvergiranja. Naravno, ne ignorirajući početnu poziciju koja insistira na inkopatibilnosti kvantitativnih i kvalitativnih istraživanja. Inkopatibilnost se odnosi u odnosu na njihove spoznajno-teorijske i metodološke principe, zatim različite backgrounde, potpuno međusobno suprotstavljene: pozitivizam naspram konstruktivizma. Kvantitativna istraživanja svoje uporište imaju u engleskoj analitičkoj filozofiji i logičkom pozitivizmu Bečkog kruga, dok kvalitativna potječu iz njemačke povijesne škole koja je snažno inaugurirala hermeneutičku filozofiju i sociologiju. Analitičku filozofiju definira jasnost i argumentiranost koje se postižu formalnom logikom, analizom jezika i oslanjanjem na znanstvene rezultate. Gottlob Frege i Edmund Husserl su bili nosioci filozofije matematike na početku 20. stoljeća. Članovi Bečkog kruga smatrali su da su istine logike i matematike tautologija i da zajedno sa provjerljivim empirijskim tvrdnjama konstituiraju ukupan svemir smislenih sudova. Sve ostalo, uključujući tvrdnje etike, estetike i teologije, smatrali su besmislenim. Bliska veza analitičke filozofije i filozofije jezika potječe iz Wittgensteinova djela *Tractatus logico-philosophicus* (1922). Nije beznačajno napomenuti da će u svom kasnijem djelovanju i kroz njegovu posmrtnu knjigu *Filozofska istraživanja*, upravo Ludwig Wittgenstein, uočiti neadekvatnosti logičkog atomizma i proširiti filozofiju jezika, što se smatra momentom gubljenja utjecaja logičkog pozitivizma. Kontinentalna filozofija, često naglašeno pozicionirana oponentom analitičkoj filozofiji, u sebi sjedinjuje

njemački idealizam, fenomenologiju, egzistencijalizam, ali i ono što joj je prethodilo poput hermeneutike, strukturalizma, poststrukturalizma, francuskog feminizma, kritičke teorije Frankfurtske škole, te nekih strujanja u zapadnom marksizmu. Ono što je zajedničko ovako okupljenom filozofskom nagnuću jeste skretanje pažnje ka tome da znanost zavisi od 'predteorijskog supstrata iskustva', što znači da znanost ne može u potpunosti proniknuti u takve uvjete spoznaje. Ovi uvjeti su dinamični, osjetljivi prema kontekstu, vremenu, jeziku, kulturi, povijesti.

Istraživanja konstrukta identiteta ukazuju na neupitnu potrebu njegovog kvalitativnog istraživanja. Ovaj konstrukt, iako to uvijek ne biva izgovoreno, posreduje se kao normativno stanje 'uspješnog života'. Upravo ovakvo konotiranje identiteta dovelo je do oštih kritika i uviđanja da normativno željeno stanje se događa kao ideološko pomirenje između mene i moje uloge, subjekta i društva, pri čemu kao da postoji jedan uspješan život u jednom društvu koji subjektivne životne želje sistematski razara i unutar feminističke kritike, kad je u pitanju identitet, smatra se da se on razmatra kao patrijarhalno određen, nametnuta figuracija za ženski subjektivitet. Na sreću, unutar dekonstruiranja temeljnih koordinata samorazumijevanja kao zamisli o jedinstvu, kontinuitetu, koherentnosti, razvojnoj logici, doživjele su propast. Pojmovi kao što su kontingentnost, diskontinuitet, fragmentacija, razlom, disperzija, refleksivnost, danas tematiziraju centralne osobine svjetskih iskustava identiteta.

I suvremena islamska misao je senzibilna prema načinu mišljenja kojeg karakterizira kognitivna strategija s ciljem propitivanja epistemičnog i epistemološkog poretka koji podupire artikulaciju svakog diskursa. Nedovoljno je zaustaviti se na akumulativnim, činjeničnim, deskriptivnim analizama Izvora.

„Iz ove perspektive, historijska epistemologija ima prioritet nad čisto deskriptivnom, narativnom prezentacijom onoga što islam naučava ili što muslimani kažu, čine ili provode kao društveni i historijski protagonisti. Do koje mjere su ovi protagonisti svjesni ideoloških dimenzija svojega diskursa i historijskih djelovanja? Koje kognitivne strukture oni upotrebljavaju da bi interpretirali svoju religiju, primjenjujući ih na svoj sadašnji život ili ih preoblikuju na temelju historijskih primoravanja? Do koje mjere oni razvijaju kritički odnos u pogledu svoje prošlosti i sadašnjosti da bi zadobili bolju kontrolu nad svojom budućnošću te koliko relevantan, učinkovit i kreativan može biti takav odnos?“ (Arkoun, 2004: 31). Arkounov dekonstruktivizam je u islamskom mišljenju postavio ovakve upite.

Traženja izvorne suvremene teorijske pozicije

Nova perspektiva rastuće individualizacije, posebnih životnih stilova, načina života, diversifikacija svijeta života, u konrontaciji je s pozitivističkom paradigmom i generira pluralizaciju pristupa interpretaciji.

Povlačenje 'ere velikih teorija'¹ pred nadolazećim lokalnim, temporalnim, situacijskim i kontekstualnim pristupima

¹ „Od posljednje trećine 20.veka, često se moglo čuti kako se govori da smo svedoci 'kraja velikih priča'. Uspeh ovog izraza, pozajmljenog od esejiste Žan –Fransoa Liotara, bio je toliki da ga je gotovo učinio klišeom. On se odnosi na neuspeh koncepcije ljudske istorije koja napreduje ka kolektivnoj emancipaciji, a koju su prvobitno doneli prosvetitelji sa svojim poštovanjem moći razuma kao univerzalne sposobnosti: od liberalizma do marksizma, izgleda kao da činjenice poništavaju te ideale, koje je podstakao 'princip nade', da upotrebimo naslov glavnog dela Ernsta Bloha. Njegova medijska upotreba, koja je postala gotovo banalna, nije opterećena filozofijom, već nameće jednostavnu i efikasnu ideju da je posle Aušvica, posle staljinizma, postalo nemoguće verovati u pozitivan smisao istorije i držati se stava da su nam potrebne srećne utopije za sve

Kvalitativna istraživanja objedinjuju kompleksnu i međusobno povezanu grupu srodnih koncepata i pretpostavki. U nastojanju da se predstavi širok spektar razumijevanja kvalitativnog istraživanja i to u smislu onog početnog definiranja, izdvajaju se suštinski sadržajni elementi definicija:

- svako istraživanje čiji nalazi nisu proizašli iz statističke analize ili kvantificiranja uopće; otklon od mjerenja događaja nego njegovo interpretiranje; suprotnost eksperimentalnom istraživanju koje se temelji na teorijskim modelima proizašlim iz kvantitativnog istraživanja i usmjereno je pretežno prema paradigmi jedinstvene znanosti;
- kvalitativno istraživanje kao socijalno konstruirana aktivnost; sinonimi: konstruktivističko, interpretativno, postmodernističko, poststrukturalističko;
- interpretativni, multimetodski pristup proučavanja ljudi u prirodnom okruženju nastojeći im dati smisao i protumačiti ih sukladno značenju koje im ljudi pridaju; oblik socijalnog istraživanja koje se fokusira na razumijevanje načina na koji ljudi interpretiraju i daju smisao svom doživljavanju svijeta u kojem žive: razumjeti socijalnu stvarnost pojedinca, grupa i kultura;
- kvalitativno ili naturalističko istraživanje odnosi se na teorije interpretacije (hermeneutika) i proučavanje ljudskog iskustva (fenomenologija);
- proces istraživanja fenomena kroz otkrivanje značenja jezika i riječi.

Bez ambicije davanja jedne generičke definicije kvalitativnih istraživanja, jasno je da ona teže proučavanju subjekta u njegovom povijesnom i socijalnom kontekstu kroz razumijevanje smisla, značenja i potom interpretiranje postupaka, doživljaja, svakodnevnog iskustva. Jednostavno, opisati subjekta iz njegove perspektive, jeste nastojanje kvalitativnog istraživanja. „Diskurs je interpersonalna aktivnost čija je forma determinirana njenom socijalnom svrhom“ (Leech & Short, 1981: 209). Iz ugla kritičke stilistike, jezik akademskog diskursa se doima 'ovlaštenim jezikom' i 'jezikom moći'. Ovaj diskurs razvija svoje retoričke strategije.

Katnić-Bakaršić (2011: 71-73) govoreći o 'mitovima u akademskom diskursu' senzibilizira za konstruiranje otklona i prema svojevrsnom otklonu prema stilističkom akademskom fundamentalizmu:

ljude (...) Ali ovaj poduhvat da se uspostavi jedna mašta lišena iluzija, utemeljena na 'lekcijama iz istorije', i tako elegantno u službi dominantne ideologije koja želi da se osigura od rezignacije naroda, danas počinje da se ruši pod snažnim udarima. Posle dugog razdoblja depresije, ovaj model koji je predložila naša pretpostavljena zapadna 'postmodernost' tumači se-na različite načine, svakako-manje kao odgovor zdravog razuma na greške iz prošlosti a više kao recept da se prikloni buržoaskim vrednostima. Kompromis, realizam, relativizam, zlatna sredina i praksa podržana onim 'u isto vreme': sve su brojniji oni koji sve to odbijaju kao smokvin list koji štiti postojeći poredak. Tako se otkriva poredak novog kolektivnog narativa u kojem se na levisi pojavljuje osetljivost za duhovne zahteve koji se, međutim, najčešće postavljaju odvojeno od političkih izbora. Povratak mistici protiv neoliberalnih vrednosti, potraga za apsolutnim zarad spasa svih: treba li u tome videti početak akcije za društvenu promenu ili za njeno slabljenje? (...) Ova drugačija vrsta velike priče koja se tako ponovno pojavljuje ima snažan interes da nas podseti kako je čovekova želja da s posveti, telom i...dušom, kolektivnom idealu, uvek živa. Mora se priznati da ona često širi svest o klasnoj borbi označavajući novog neprijatelja: novog buržuja, potrošača 'one moćne', i njihov stari svet. Ipak, teško je a da se u ovom proboju lirskog i zaraznog romantizma ne primeti da je često prisutno jedno neprijateljstvo prema razumu i prema njegovoj oslobađajućoj sposobnosti, kako bi se prednost dala senzibilitetu, kao nosiocu veće istine. To je odlika brojnih mislilaca krajnje desnice i pretpostavka na kojoj se temelji zauzimanje pasivnog stava pred osećanjima. Unutrašnja revolucija za sve je borba koja nailazi na mnogo manje prepreka od strane moćnika nego projekti socijalne revolucije. Ali ne možemo a da se ne zapitamo ne bi li trebalo da zagovornici ove poslednje takođe potrudu da ne budu mlaki, da prihvate i da se zalažu za pravo na lepotu života, kako bi učinili da životniji budu i njihovi vlastiti ciljevi: oslobađanje sposobnosti da se pronađe i ispuni naša zajednička ljudskost-ukidanjem eksploatacije.“ (Pieje, 2020:15).

Strategija okvira znanstvenih tekstova u smislu čitavog niza formalnih sredstava koja su u funkciji preciznosti, logičnosti i tipiziranosti znanstvenih tekstova, a istovremeno služe kao signal ozbiljnosti i akademske prirode teksta, odnosno, njegov autoreferencijalni signal.

Retorička strategija je i stvaranje ozračja objektivnosti, istinitosti, upotrebom bezličnih konstrukcija kao svojevrsnih toposa afektirane objektivnosti, tipičnih fraza i prividne odsutnosti emocionalno-ekspresivne markiranosti. Takođe, upotreba zamjenice mi u akademskom diskursu, iz perspektive kritičke stilistike, doima se toposom afektirane skromnosti.

Na temelju uvida kritičke stilistike ne postoji apsolutno objektivna pozicija znanstvenika/istraživača, jer se u istraživanje unose vlastite sociokulturne, kognitivne i ideološke sheme.

Intenzifikator ovakvom kritičkom traženju izvorne teorijske perspektive u društvenim znanostima, time i u Pedagogiji je i promišljanje Palekčića (2015: 7): “Ono što mi je nedostajalo jest izvorna pedagoška teorija. Jedan od ključnih razloga zbog čega ovo pitanje nije bilo tematizirano u pedagogiji više desetljeća jeste samo-razumijevanje pedagogije kao praktične discipline, njezina empiristička orijentacija i samorazumijevanje drugih znanstvenih disciplina (posebice psihologije) kao temelja pedagoške prakse.”

U suštini, Wittgensteinovo razumijevanje fenomena koji se ne smije reducirati na problem, pri čemu sam fenomen a ne metoda imaju prednost, može dovesti do konvergiranja predmeta istraživanja i metode.

Hermeneutička teorijska pozicija u društvenim znanostima pred svojevrsnim nametljivim prisustvom pozitivističke spoznajne pozicije, iziskuje zamašnju potrebu njenog osvještavanja. U društvenim znanostima, konkretno, u pedagogiji, hermeneutička spoznajno-teorijska pozicija pruža mogućnost razumijevanja unutarnjeg, latentnog, životnog, višeslojnog, smislenog. Hermeneutička pozicija oslobađa istraživača nečeg poput znanstvene nadobudnosti kvantificiranja i pozitivističkog verificiranja. „Izraz hermeneutika treba naznačiti jedinstveni način ulaska, postavke, prilaženja, propitivanja i ekspliciranja fakticiteta“ (Heidegger, 1998: 229). Spoznajno-teorijska pozicija u društvenim znanostima oslonjena na kvantificiranje doima se sterilnom, artifičijelnom u suštinskom značenju jer vrlo često propituje nešto što ne predstavlja istinski smisljeno istraživačko pitanje.

„Hermeneutičko pitanje, onako kako sam ga ja okarakterizirao, nipošto nije ograničeno na područje od kojih sam pošao u svojim vlastitim istraživanjima. Radilo se jedino o tome da se jednom učvrsti teoretsku bazu koja bi mogla nositi temeljnu činjenicu naše sadašnje kulture, znanosti i njenu industrijsku tehničku upotrebu. Koristan primjer za način na koji hermeneutička dimenzija obuhvaća cijeli postupak znanosti jest statistika. Ona, kao ekstremni primjer, naučava da znanost uvijek stoji pod određenim metodskim uvjerenjima apstrakcije i da uspjesi moderne znanosti počivaju na tome da se druge mogućnosti pitanja otkrivaju apstrakcijom. U statistici to jasno izlazi na vidjelo, jer ona, predodređenošću pitanja na koja odgovara, jako pogodna za propagandne svrhe. Propagandni učinak mora, naravno, uvijek prethodno utjecati na sud nagovarane osobe i nastojati joj ograničiti mogućnosti suđenja. Ono što je tu utvrđeno izgleda kao jezik činjenica; ali na koja pitanja ove činjenice daju odgovor i koje bi činjenice počele govoriti ako bi se postavila druga pitanja, to je hermeneutičko postavljanje pitanja. Tek bi hermeneutika legitimirala značenje ovih činjenica, a time i posljedice koje proizlaze iz njihovog postojanja.“ (Gadamer, 1998: 250)

Hermeneutička spoznajna pozicija, posebno u znanostima koje misle čovjeka u njegovim najtananim značenjima jer odgoj je u biti takav, afirmira pokušaj cjelovitog razumijevanja čovjeka u njegovoj jedinstvenosti. Hermeneutički krug razumijevanja pretpostavlja razumijevanje individualnog iz konteksta i konteksta u tom pojedinačnom. Dospjeti do punine smisla i razumijevanja drugog i njegovog vlastitog htijenja. „To drugo kao univerzalni ti-svijet nije više drugobitak već to što sukonstruira moju vlastitu egzistenciju. Poradi zadobijanja vlastite subjektivnosti, ja sam upućen na drugog, na razumijevanje tog Ti.“ (Pavić, 1998: 12)

Zaključna interpretiranja

Naravno, ne nastojeći dovesti u poziciju konfrontiranja hermeneutička teorijska i metodološka nagnuća, moguće je govoriti o vrlo osjetljivoj relaciji kompleksnosti, pa i kompatibilnosti. Ovakva interaktivna kretanja su na razini spoznajno-teorijske orijentiranosti i metodoloških principa. Tekst je prilog nereduktibilnom shvatanju metode spoznaje i afirmaciji stava da je ona prostor koreliranja epistemologije, logike, filozofije i lingvistike. Strukturalna složenost svijeta i njegovih istraživačkih osjetljivosti priziva ukupnost znanja i otklon prema svakom pristupu koji naginje ka reduktabilnom i isključivom. Pomjeranje iz 'grube' znanstvene pozicije zadobijene na temelju 'akademskih stilističkih mitova' i 'sigurnosti' kvantificiranja ka mogućnosti hermeneutičkog horizonta razmišljanja u kojem se život i njegova svakodnevica očituju u svojoj neposrednosti. Naravno, zahtjevan put, ali i vrijedan pokušaja spašavanja smisla čovjekove egzistencije pa i njene samo domene, istraživačke.

Literatura

1. Arkoun, M. (2004). Mišljenje nezamislivog i nemišljenog u suvremenoj islamskoj misli. *Novi Muallim*, 19, (str. 31-41).
2. Flick, U. (2009). *Qualitative Sozialforschung. Eine Einführung*. Reinbeck bei Hambrug: Rowohlt Taschenbuch Verlag.
3. Gadamer, H. (1998). Univerzalnost hermeneutičkog problema. U Ž. Pavić, *Filozofijska hermeneutika* (str. 241-257). Zagreb: Hrvatski studiji.
4. Halmi, A. (2003). *Strategije kvalitativnih istraživanja u primijenjenim društvenim znanostima*. Jastebarsko: Naklada Slap.
5. Heidegger, M. (1998). Hermeneutika,. U Ž. Pavić, *Filozofijska hermeneutika* (str. 229-240). Zagreb: Hrvatski studiji.
6. Katnić-Bakaršić, M. (2011). Akademski diskurs i moć. *Sintaksa hrvatskoga jezika / Književnost i kultura osamdesetih. Zbornik radova 39. seminara Zagrebačke slavističke škole* (str. 67-78). Zagreb: Zagrebačka slavistička škola.
7. Leech, G. N., & Short, M. (1981). *Style in Fiction*. London and New York: Longman.
8. Palekčić, M. (2015). *Pedagogijska teorijska perspektiva*. Zagreb: Erudita.
9. Pavić, Ž. (1998). Suvremena filozofijska hermeneutika u Njemačkoj. U Ž. Pavić, *Filozofijska hermeneutika* (str. 7-71). Zagreb: Hrvatski studiji.
10. Pieje, E. (2020). Ljevica u potrazi za novom dušom. *Le Monde Diplomatique, Nedeljnik*, 15.

DEFLECTION FROM METHODOLOGICAL FUNDAMENTALISM

Abstract

The kind of knowledge produced by a science is largely related to her cognitive orientation. We start from the assumption that the importance of quantification is overemphasized in the social sciences, especially through the statistical method. It happens that the theoretical interpretive relevance of research insights is ignored by the dictates of statistical indicators. In addition to the analytical / quantitative fundamental position in the social sciences, there is another fundamental position, the hermeneutic. A qualitative research methodology is projected from it, which with a standardized and flexible approach seeks to break in the latent structure, dynamics and accept individual and community phenomena. The aim is to examine the scope and limits of quantitative and qualitative research methodology, their interactive potential convergence, and (in) sufficiency of theoretical content / interpretive capacity in the approach to research.

Keywords: methodological fundamentalism, quantitative research, qualitative research, hermeneutics, contemporary theoretical positions in the social sciences / Pedagogy, deconstructivist thinking of Islam.